

Il. 1. Łukasz Cranach St., autoportret. Fragment obrazu Ścięcie św. Jana z r. 1515, fundacji syna burmistrza krakowskiego bpa Stanisława Thurzo z Ołomuńca (Fot. wg Lucas Cranach, *der Künstler und seine Zeit*)

WANDA DRECKA

POLSKIE CRANACHIANA

16 października 1953 roku minęło 400 lat od śmierci Łukasza Cranacha Starszego¹. Odszedł jako 81-letni starzec, nieustrudzony, „najszybszy“ malarz XVI wieku². Ten prosty mieszczanin pełen jest paradoksów. Mocno związany z gotykiem, wyrosły ze średniowiecznego warsztatu, jest krzewicielem renesansu, mistrzem linii i koloru, twórcą mocarnych ludowych typów i piewą kobiecego wdzięku oraz wytwornej elegancji. Jest malarzem dworskim i przyjacielem książąt, a równocześnie przedstawicielem społeczności miejskiej, twórcą mieszczańskiego portretu. Jest gorliwym przyjacielem Lutra i malarzem reformacji, co mu nie przeszkadza dostarczać setkami Madonny do katolickich kościołów. W twórczości swojej jest niemiecki, a syna — malarza — wysyła na naukę do Bolonii. Jedynie renesans stać było na człowieka o tylu możliwościach.

¹ Glaser C., *Lucas Cranach*, Leipzig 1923, s. 231.

² Jw., s. 186, 281.

³ Friedländer M. J. und Rosenberg J., *Die Gemälde von Lucas Cranach*, Berlin 1932, s. 6.

⁴ Jw., poz. 1.

Pochodził ze środowiska małomieszczańskiego. Ojcem jego był malarz Jan, czynny do około r. 1498 w Cronach, we Frankonii, leżącym między dorzeciami Renu, Łaby i Dunaju³. Tam w 1472 roku przyszedł na świat Łukasz. Rzemiosła artystycznego uczy się u ojca. Prace z jego młodości nie są znane. Poznajemy go jako zupełnie dojrzałego, 28-letniego malarza (Ukrzyżowanie z Wiednia)⁴. Berliński rysunek złoczyńców Cranacha nawiązuje do twórczości Jana Polaka (Ukrzyżowanie z kościoła franciszkanów w Monachium)⁵. Glaser utrzymuje, że malarstwo Jana Polaka mogło być bodźcem dla frankończyka w jego rewolucyjnym, realistycznym ujęciu religijnej sceny, uświęconej tyłowiekową tradycją⁶. Prace Cranacha z okresu wiedeńskiego wskazują na szkołę naddunajską⁷, być może Passawę⁸. Budowę kulisowego pejzażu i upodobanie do realiów odnajdzie-

⁵ Glaser C., jw., s. 18.

⁶ Jw., s. 18.

⁷ Jw., s. 15.

⁸ Weinberger M., *Zur Cranachs Jugendentwicklung*, *Zeitschrift für Kunstgeschichte* II (1933), s. 10.